

MEMOROVANIE ALEBO ZÁŽITKOVÉ METÓDY

Doc. Dr. Anton Fabian

ÚVOD

V posledných desiatich rokoch sa katechéza na Slovensku významne rozvinula jednak po stránke vonkajšej – organizačnej, ale aj po stránke vnútornej – obsahovej. Tento proces rozvoja nesie so sebou aj pozitíva aj negatíva. Jednou z diskutovaných oblastí je pomer medzi memorovaním a zážitkovými metódami uplatňovanými v školskom vyučovaní náboženstva, čo je predmetom tejto štúdie.

Štartovacím bodom je pozorovanie vedomostí žiakov, ktorí boli na prvé sv. prijímanie alebo prijali sviatosť birmovania, ako aj rozhovory s katechétmi, ich učebné pomôcky, spôsob prípravy na vyučovanie a obsah metodických stretnutí. Možno konštatovať, že sa príliš zdôrazňujú zážitkové metódy na úkor argumentovania a memorovania. Pritom tieto dve skutočnosti by mali byť v školskom vyučovaní náboženstva využité primeraným spôsobom. Je nesprávne, ak niekto vyučovanie iba racionalizuje a na zážitkové metódy zabúda. Rovnako nesprávne však je, ak niekto iný sa s deťmi na náboženstve iba hrá, spieva, rozpráva príbehy a nevyžaduje od žiakov potrebné formuly a memorovanie.

Smernice k tejto problematike nachádzame v náuke súčasného cirkevného magistéria. Ide predovšetkým o *Všeobecné katechetické direktórium* z r. 1971,¹ a o *Všeobecné direktórium pre katechizáciu* z r. 1997.² Je zaujímavé, že autorom Direktórií je Kongregácia pre klérus a nie Kongregácia pre semináre a katolícke inštitúty, ako by sa na prvý pohľad dalo predpokladať. Sú v nich obsiahnuté aplikácie koncilových dokumentov ako aj

---

¹ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS: *Direttorio Catechistico Generale*, 1971: AAS 64, 1972, s. 97-176. Slov. preklad: *Všeobecné katechetické direktórium*. Bratislava : Saleziánske katechetické stredisko, 1992.

² SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS: *Direttorio generale per la catechesi*. Roma : Libreria Editrice Vaticana, 1997. Slov. preklad: *Všeobecné direktórium pre katechizáciu*. Trnava : SSV, 1999.

apoštolského povzbudenia Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* z r. 1975 a Jána Pavla II. *Catechesi tradendae* z r. 1979.³

Memorovanie a formuly

Direktórium z r. 1971 hovorí okrem iného aj o všeobecných princípoch katecheticko-metodologickej metodológie. Zdôrazňuje, že voľba metodologického postupu pri katechetickom výklade závisí od konkrétnych situácií, v ktorých sa nachádza cirkevné spoločenstvo alebo jednotliví veriaci, na ktorých sa katechéza obracia. Z toho vyplýva požiadavka „seriózneho štúdia katecheticko-metodologickej metodológie, aby sa našli cesty, ktorým treba dať prednosť v rozličných situáciách.“(čl. 46) Medzi seriózne štúdium metodológie patrí aj skúmanie pomeru medzi memorovaním a zážitkovými metódami. K memorovaniu patrí aj otázka formúl, o ktorých Direktórium 1971 píše: „...nesmieme odsunúť do zabudnutia potrebu a užitočnosť formúl. Formuly umožňujú vyjadriť vhodným a presným spôsobom myšlienku, a teda sú užitočné na presný výklad viery. Keď sa naučia naspamäť, napomáhajú trvalé osvojenie si pravdy. Okrem toho umožňujú veriacim používať spoločný spôsob vyjadrovania.“ (čl. 73)

Je pochopiteľné, že formuly sa predkladajú až potom, keď vysvetľovanie látky alebo výskum dospeli k syntéze. V Direktórii 1971 čítame: „Treba dať prednosť formulám, ktoré verne vyjadrujú pravdu viery a sú primerané chápanosti poslucháčov. Netreba zabúdať, že vieroučné formuly sú ozajstným vyznaním katolíckej viery, a preto ich veriaci majú prijať v tom zmysle, ako ich chápala a chápe Cirkev (porov. Prvý vatikánsky koncil, konšt. *Dei Filius*, Dz.-Sch. 3020,3043). Treba dôkladne naučiť tradičné formuly, ktoré sa používajú na vyznanie viery a na modlitbu, ako je Apoštolské vyznanie viery, Otčenáš, Zdravas Mária a iné

³ PAULUS VI: *Evangelii nuntiandi*, 1975. In: AAS, 58, 1976, s. 5-76. Slov. preklad: *Ohlasovanie evanjelia v dnešnom svete*. Roma : SÚSCM 1978. IOANNES PAULUS II: *Catechesi tradendae*, 1979. In: AAS, 71, 1979,

podobné.“ (čl. 73) Túto skutočnosť prízvukuje aj Katechizmus katolíckej cirkvi v článku 22.

Direktórium 1997 hovorí o memorovaní v katechéze takto: „Katechéza je súčasťou „pamäti“ Cirkvi, ktorá udržiava medzi nami živú prítomnosť Pána.(porov. MPD 9). Cvičenie si pamäti je preto už od začiatku kresťanstva jednou z ustanovujúcich stránok pedagogiky viery. Aby sme sa vyhli mechanickému memorovaniu, mnemotechnické osvojovanie si treba harmonicky vsunúť medzi ostatné funkcie osvojovania si látky, ako je spontánna reakcia a uvažovanie, moment dialógu a ticha, hovorenie a písanie.(porov. CT 55)“ (čl. 154)

Toto Direktórium zdôrazňuje, že za predmet pamäti treba považovať: „hlavné formuly viery, lebo zaručujú jej presnejšie vysvetlenie a zabezpečujú vzácné spoločné náukové, kultúrne a jazykové dedičstvo. Bezpečné osvojenie si reči viery je nevyhnutnou podmienkou, aby sme mohli vieru žiť.“ (čl. 154)

*Hoci dokumenty cirkevného magistéria považujeme väčšinou za suchopárne, abstraktné a náučné, v otázke memorovania sa Ján Pavol II. v *Catechesi tradendae* vyjadruje aj obrazne. Čítame v ňom: „Kvety viery a nábožnosti – ak tak môžeme povedať – nevyrastajú v púšťových pásmach katechézy bez pamäti. Podstatné je, aby sa tieto naspamäť naučené texty súčasne prehlbovali...aby sa stali zdrojom osobného a komunitného kresťanského života“. (čl. 55)*

*Keď ideme ešte viac do hĺbky, zisťujeme, že osvojovanie si formúl viery a ich vyznávanie nadväzuje na neoscholastické vyučovanie o *traditio* a *redditio*. Ide o novoplatónsku schému *exitus –reditus* (vyjsť z počiatku a vrátiť sa k nemu), ktorou sa vyjadroval vzťah všetkého stvorenia k Bohu. To znamená, že odovzdávaniu viery v katechéze (*traditio*) zodpovedá - počas katechizácie a potom v živote - odpoveď človeka (*redditio*)“. Tento*

proces umožňuje lepšiu účasť na prijatej pravde. Správna a zrelá osobná odpoveď plne rešpektuje rýdzy zmysel viery a preukazuje sa poznaním vyjadrovacej reči (biblickej, liturgickej, náukovej).⁴

Skúsenosť a zážitok

Je vhodné si však v Direktóriách všimnúť aj pasáže, ktoré obhajujú skúsenosť a zážitok v školskom vyučovaní náboženstva. Treba rozlíšiť medzi skúsenosťami, ktoré človek nadobúda a zážitkom, po ktorom túži, alebo ku ktorému je vedený. Direktória pracujú so slovom *skúsenosť* v tomto prvom význame.

Skúsenosť prebúdza v človeku záujmy, otázky, nádeje a úzkosti, úvahy a hodnotenia, ktoré sa zlievajú do istej túžby pretvoriť život. Preto v Direktórii 1997 čítame: *„Úloha katechézy je priviesť ľudí k tomu, aby boli pozorní k svojim najdôležitejším skúsenostiam, pomôcť im hodnotiť vo svetle evanjelia otázky a potreby, ktoré z nich vyplývajú, vychovať ich k novému chápaniu života. Takto bude človek schopný správať sa aktívne a zodpovedne pred Bohom.“* (čl. 152)

Už z biblického štúdia vieme, že aj Ježiš využíval ľudské skúsenosti a situácie, aby uľahčil poslucháčom pochopenie jeho posolstva. Sám Kristus ohlasoval Božie kráľovstvo tak, že vysvetľoval jeho povahu podobenstvami vzatými zo skúseností ľudského života. Pripomínal isté ľudské situácie (obchodník, ktorému sa vydarí dobrý obchod, sluhovia, ktorí rozmnožia – jeden viac, druhý menej – peniaze dané im do úschovy atď.), aby vysvetlil eschatologické a tento svet presahujúce skutočnosti a aby potom naznačil, aký životný postoj treba voči nim zaujať. Z tohto hľadiska skúsenosť je pomôckou na preskúmanie a asimilovanie právd, ktoré tvoria vecný obsah zjavenia.

Tak ako sa Boh vo svojej pedagogike vtelenia približuje k človeku svojou milosťou a udeľuje mu spásu, tak podobne aj

---

⁴ Porov. *Všeobecné direktorium pre katechizáciu*, 1997, čl. 155.

katechéta má pomáhať človeku čítať z tohto zorného uhla to, čo prežil, aby zachytil pozvanie Ducha Svätého k obráteniu, k nádeji, a tak stále viac objavovať vo vlastnom živote Boha. V Direktóriu 1997 je pre nás dôležitá aj nasledujúca norma: *„Osvetľovať a interpretovať skúsenosť pomocou faktu viery stáva sa trvalou úlohou katechetickú pedagogiky; i keď to nie je bez ťažkostí, nemožno to zanedbať, lebo inak sme v nebezpečenstve, že upadneme do umelých protikladov alebo do integristického chápania pravdy. Túto úlohu možno spĺňať správnym uplatňovaním korelácie alebo interakcie medzi hlbokými ľudskými skúsenosťami a zjaveným posolstvom. Ohlasovanie prorokov, Kristovo kázanie, vyučovanie apoštolov sú tu svedectvom v takej miere, že tvoria ustanovujúce a normatívne kritérium pre každé stretnutie viery s ľudskou skúsenosťou v čase Cirkvi.“*(čl. 153)

Záver

Dospievajúci žiak v škole je sám o sebe „formálne“ schopný rozumového úsudku. Učí sa správne používať rozum a uvedomuje si, že kultúra, ktorá sa mu predkladá, vyžaduje od neho ďalšie uvažovanie a konkrétne aplikovanie na život. V Direktóriu 1971 čítame: *„Ak chce katechéza vzbudiť skúsenosť života viery, nesmie zanedbávať formáciu náboženského zmýšľania, ktoré ukazuje súvislosť medzi všetkými tajomstvami, ako aj medzi nimi a posledným cieľom človeka (porov. Prvý vatikánsky koncil, Dei Filius, kap IV., Dz.-Sch. 3015-3020). Na upevnenie vnútornej súdržnosti tohto náboženského zmýšľania nestačí svedectvo. Dnes sa všade vyžaduje vedecká presnosť; preto katechéza musí so všetkou starostlivosťou predkladať aj rozumové odôvodnenia viery. Intelektuálna štruktúrcia viery dospievajúcich sa nemá pokladať za doplnkový prvok, ale za podstatnú potrebu života podľa viery. Spôsob vyučovania je osobitne dôležitý: katechéta v dialógu s adolescentom musí stimulovať jeho inteligenciu.“* (čl. 88)

Je vhodné podčiarknuť tieto slová: katechéta má stimulovať žiakovu inteligenciu, teda musí používať aj memorovanie a formuly a neuspokojiť sa iba so zážitkovými metódami.

Z praktického hľadiska by niekto mohol namietat', že náboženstvo v škole nie je známkové, lebo je zaradené medzi ostatné výchovy ako je telesná, výtvarná alebo hudobná a to komplikuje situáciu učiteľa pri metódach memoratívnych. Žiak vie, že aj keď nevie, nič sa mu nestane. Tento problém by sa mal riešiť zmenou názvu tohto školského vyučovacieho predmetu, ako aj zmenami v zákonodarstve Slovenskej republiky v oblasti školstva, čo je však v kompetencii Komisie pre katechizáciu pri KBS.

Jednoznačne však treba povedať, že učenie Cirkvi v súčasnosti vyžaduje v rámci školského vyučovania náboženstva aj rozvíjanie inteligencie viery (čiže formuly a memorovanie) a nielen skúsenosť a zážitok.